

Сергій Іванов-Костецький¹, Олексій Проскураков², Мар'ян Пиндзин³

Національний університет «Львівська політехніка», Львів,

¹ канд. арх., доцент кафедри дизайну архітектурного середовища

e-mail: serhii.o.ivanov-kostetsky@lpnu.ua

orcid: 0000-0001-8239-942X

² канд. арх., доцент кафедри дизайну та основ архітектури

e-mail: oleksii.v.proskuriakov@lpnu.ua

orcid: 0000-0001-9780-6382

³ студент кафедри дизайну архітектурного середовища

e-mail: marianpyndzyn96@gmail.com

orcid: 0000-0001-7184-4807

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ АРХІТЕКТУРНОЇ ТИПОЛОГІЇ СПІЛКИ Ф. ФЕЛЬНЕРА І Г. ГЕЛЬМЕРА ДЛЯ ШВИДКОЇ ВІДБУДОВИ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ З РФ

© Івано-Костецький С., Проскураков О., Пиндзин М., 2022

<https://doi.org/10.23939/sa2022.01.065>

У статті висвітлено принципи формування архітектури будівель і споруд спілки архітекторів Ф. Фельнера і Г. Гельмера і, зокрема, типів, використання яких є актуальним для швидкої відбудови промислових об'єктів в умовах сучасної України після війни з РФ.

Ключові слова: класифікація будівель і споруд Ф. Фельнера і Г. Гельмера; розвиток принципів; рекомендації та використання актуальних типів промислових будівель; повоєнне проектування і будівництво в Україні.

Постановка проблеми

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століть в Україні проводилися комплексні дослідження не тільки нового будівництва, а й використання широкого спектру відомих засобів відновлення, адаптації, реконструкції, реставрації, ревіталізації, надання нових функцій із повною або частковою зміною функціонального призначення індустріальних об'єктів. Такий вектор досліджень і впроваджень сформувався в період промислової стагнації в Україні на межі століть з перспективою введення значної кількості підприємств, що частково призупинили або повністю припинили свою діяльність.

Події, що розпочалися в ніч на 24 лютого 2022 р. повністю перекреслили сподівання на успішну реабілітацію промислових будівель, яка планувалася і впроваджувалася в Україні.

Безпрецедентне знищення військами РФ не просто окремих житлових будівель і житлових утворень, інфраструктурних об'єктів і мереж, а цілих українських міст і інших поселень на сотні мільярдів валютних коштів потребує оперативної їх відбудови і, зокрема, промислових об'єктів. Серед інших рішень для реалізації оперативної відбудови промислових об'єктів в Україні варто провести аналіз світового історичного і сучасного досвіду та виявити актуальні принципи і прийоми їх відродження і нового будівництва. Із погляду на це для України важливим є досвід діяльності архітекторів Ф. Фельнера і Г. Гельмера, пошукове проектування і практика яких

відбувалася в 13 країнах Центральної і Східної Європи, а також в містах Рига, Париж, Нью-Йорк, унаслідок чого було збудовано сотні різноманітних будівель і, зокрема, індустріальних.

Аналіз наукових досліджень і публікацій

Концептуальний фундамент публікації сформовано з наукових дисертаційних робіт А. Ілгунаса “Исследование композиционной значимости промышленных предприятий в исторически сложившемся городе (например Львова)” (Илгунас, 1974); С. Іванова-Костецького “Принципи архітектурно-функціональної реабілітації історичних промислових будівель і споруд” (Іванов-Костецький, 2011); О. Проскуракова “Принципи архітектури спілок Ф. Фельнера і Г. Гельмера і їх розвиток в Україні” (Проскураков, 2009). У монографіях В. Вершиніна “Эволюция архитектуры промышленных сооружений” (Вершинин, 2006), В. Проскуракова, С. Іванова-Костецького, А. Гргіч “Типология расселения и господарювання” (Проскураков, Іванов-Костецький, Гргіч, 2016) аналіз показав, що глибокого архітектурознавчого аналізу наукових матеріалів з питань сучасної швидкої відбудови промислових об’єктів в працях українських учених немає. А це дозволяє стверджувати про актуальність будь-яких досліджень у цій галузі знань як в ХХІ ст., так і в попередні історичні часи. І, зокрема, у проектуванні й будівництві промислових об’єктів архітектурною спілкою Ф. Фельнера і Г. Гельнера.

Мета статті

Метою статті є висвітлення типології і принципів архітектури будівель різного функціонального призначення, спроектованих архітектурним бюро Ф. Фельнера і Г. Гельмера, які можуть бути актуальними для швидкої відбудови промислових об’єктів України, зруйнованих військами рф.

Виклад основного матеріалу

Спілка архітекторів Ф. Фельнера і Г. Гельмера вела проектування і будівництво упродовж 46-ти років (від 1870 по 1916 рр.) у 13-ти країнах і в містах Рига, Париж, Нью-Йорк. Дослідження архітектури цієї спілки довело, що будівлі та споруди не поступалися найкращим світовим об’єктам, а часом і перевищували їх. Творча діяльність Ф. Фельнера і Г. Гельмера вплинула на творчість О.Вагнера, А.Лооса, О.Штрнада і багатьох інших. Вони стали одними з перших в Європі і світі, хто став практикувати використання металевих конструкцій, скляні фасади-вітрини; комбінації будівельних матеріалів із цегли, каменю тощо із залізобетоном; перспективні техніко-технологічні винаходи.

Архітектуру Ф. Фельнера і Г. Гельнера можна класифікувати з п’яти основних груп: театральних будівель, громадських, житлових, будівель на межах функцій і промислових. Усі названі будівлі можна класифікувати за спільними і спеціальними ознаками (рис. 1), зокрема, промислові будівлі класифікуються за функціональним призначенням, за планувальним рішенням, за схемами планів – окремі квартали з подвір’ями, павільйони та зальні комплекси. Ці будівлі проектувалися і будувалися у широкій конструктивній, структурній, композиційній архітектурній палітрі: будівлі у вигляді традиційних фабричних об’єктів, а також як фахверкові, павільйонні, та будівлі з широким застосуванням перекриттів по металевих формах з верхнім освітленням, і житлові з елементами обслуговування складами гаражами в перших поверхах.

За планувальними рішеннями промислові будівлі-підприємства і фабрики спілки Ф. Фельнера і Г. Гельмера можна класифікувати у вигляді окремої будівлі – склади провіанту, електротехнічний корпус у Відні, фабрика у Пельцігу та ін.

Споруди у вигляді кварталів з одним або більше технічними і технологічними подвір’ями, наприклад, електростанція у Відні, парфумерна фабрика у Відні тощо.

Промислові будівлі, підприємства, фабрики у вигляді павільйонів або легких споруд по контуру яких з часом проектувалися допоміжні приміщення. Цехи для харчової промисловості у Відні, Лізингу та ін.

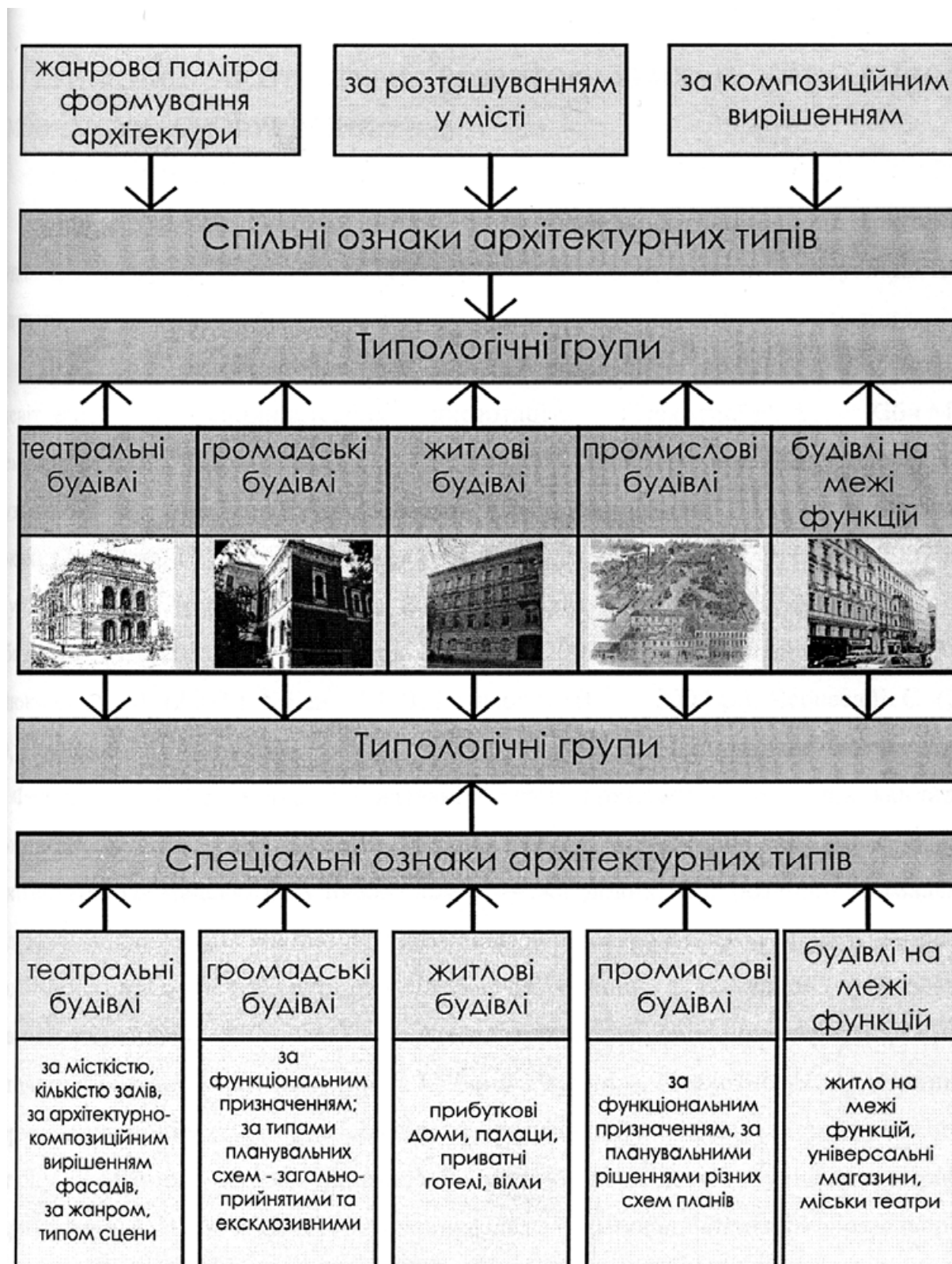

Рис. 1. Архітектурно-типологічна класифікація будівель і споруд Ф. Фельнера і Г. Гельмера

Типи промислових будівель, як чотири інших великих типологічних груп, можна класифікувати і за спільними ознаками. До них відноситься палітра засобів формування архітектури, що має наступні ознаки: склад функціональних елементів; просторові рішення; архітектурні засоби

рішень інтер'єрів і екстер'єрів. Також за розташуванням у місті, що спираються на наступні типи ознак, – візуальні образи; відмітки; засоби і заходи архітектурного розвитку і містобудівельні рішення. Ще однією ознакою є композиційні рішення будівель і споруд – острівні симетричні і острівні асиметричні рішення; будівлі у вигляді крапок, ліній, площ.

Усі спільні типологічні ознаки будівель Ф. Фельнера і Г. Гельмера, зокрема промисловості, мало чим відрізняються від тих, що повстали на межі ХХ–ХХІ ст. І таке є актуальними для відновлення об'єктів і середовища в Україні, зруйнованого під час нападу рф.

Актуальними з економічної точки зору можуть стати будинки на межах функцій житла і малих підприємств обслуговування, торгівлі, складами і навіть гаражами з ремонтними майстернями в перших/других поверхах, схожих до будинків на вулицях Шотенринг, Верінгерштрассе, на Аннагассе, Вааггассе, Віднергауптштрассе (рис. 2).

Типи:	житло з елементами обслуговування	житло із складськими приміщеннями
№ типу:	1	2
Приклади:	На Віднергауптштрассе На Аннагассе 	На Верінгерштрассе На Вааггассе

a

Типологія промислових будівель за схемою планів

Типи планувального вирішення:	окрема будівля	із внутрішнім подвір'ям	у вигляді павільйону	комплекси	ансамблі
№ типу:	1	2	3	4	5
Приклади:	Пивоварня 	Парфумерна фабрика 	Зал пекарського цеху 	Консервний завод 	Завод виготовлення свячок

б

Рис. 2. Актуальні архітектурні об'єкти для швидкого будівництва, апробовані Ф. Фельнером і Г. Гельмером: будинки на межах функцій житла і малих підприємств (а); фахверкові, павільйонні будівлі (б)

Економія при такому будівництві створювалася б завдяки економії на комунікаціях, інфраструктурних елементах, мережах водопостачання і каналізаційних системах будівельних конструкцій і ін., що надзвичайно важливо при відродженні нашої країни в повоєнний час.

Безпечно з погляду скорочення часу на будівництво промислових об'єктів корисним може стати досвід проектування фахверкових будівель і павільйонів як збірно-розбірних, так і у вигляді контейнерів і контейнерів-трансформерів, у конструкціях яких не буде важких бетонів, цегли, більшості металів, що використовувалися у ХХ ст., каркаси яких вироблялися б з різноманітних сплавів, а огорожувальні конструкції – із пластиків, картонів, багатошарової фанери з відходів, сотового паперу. Переміщення таких полегшених конструкцій із місць виготовлення до будівельних майданчиків міг би призвести не тільки для полегшення їх монтажу, а й економії паливно-мастильних матеріалів.

Висновки

Для відбудови українських міст, житлових, театральних-видовищних, громадських, промислових будівель, кварталів, комплексів, ансамблів після війни з РФ будуть актуальними не тільки ідеї, генеровані відомими архітекторами кінця ХХ та на межі ХХ–ХХІ ст., а й ті, що були апробовані на практиці на межі ХІХ–ХХ ст.

Серед інших історичних архітектурних ідей актуальним є досвід спілки Ф. Фельнера та Г. Гельмера і тепер, і в майбутньому, які створили власну архітектурно-типологічну систему з п'яти основних груп. Їхні будівлі апробовано в 13-ох європейських країнах.

Із найважливіших принципів архітектури, проєктованих і будованих об'єктів Ф. Фельнера і Г. Гельмера, які перевірені часом і могли би впроваджуватися в реалії відбудови архітектури і середовища зруйнованих українських територій, є проєктування з урахуванням перспективи часу; перевага критеріїв функціональності; використання рішень на межі функцій, особливо під час будівництва промислової інфраструктури.

Бібліографія

- Вершинин В. И., 2006. Эволюция архитектуры промышленных сооружений. Одесса: Астропринт.
- Илгунас А. Ю., 1974. Исследование композиционной значимости промышленных предприятий в исторически сложившемся городе (на примере Львова). Москва: Вільна Україна.
- Іванов-Костецький С. О., 2011. Принципи архітектурно-функціональної реабілітації історичних промислових будівель і споруд. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
- Проскуряков О. В., 2009. Принципи архітектури спілок Ф. Фельнера і Г. Гельмера і їх розвиток в Україні. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
- Proskuryakov V., Ivanov-Kostetskyi S., Grgich A., 2016. Typology of settlement and economic management: Textbook. Dnipro: S. Blyzniuk.

References

- Vershinin V. I., 2006. Evolyuciya arhitektury promyshlennykh sooruzhenij. Odessa: Astroprint.
- Илгунас А. Ю., 1974. Исследование композиционной значимости промышленных предприятий в исторически сложившемся городе (на примере Lvova). Москва: Vilna Ukraina.
- Ivanov-Kostetskyi S. O., 2011. Pryntsypy arkhitekturno-funktsionalnoi reabilitatsii istorychnykh promyslovykh budivel i sporud. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki.
- Proskuriakov O. V., 2009. Pryntsypy arkhitektury spilok F. Felnera i H. Helmera i yikh rozvytok v Ukraini. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki.
- Proskuryakov V., Ivanov-Kostetskyi S., Grgich A., 2016. Typology of settlement and economic management: Textbook. Dnipro: S. Blyzniuk.

Serhii Ivanov-Kostetsky¹, Oleksii Proskuriakov², Marian Pyndzyn³

Lviv Polytechnic National University, Lviv

¹ *Ph.D., associat professor of the Department of Architectural Environment Design*

e-mail: serhii.o.ivanov-kostetsky@lpnu.ua

orchid: 0000-0002-6047-609X

² *Ph.D., associat professor of the Department of Architecture and Design*

e-mail: oleksii.v.proskuriakov@lpnu.ua

orchid: 0000-0001-9780-6382

³ *master of the Department of Architectural Environment Design*

e-mail: marianpyndzyn96@gmail.com

orchid: 0000-0001-7184-4807

**THE URGENCY OF USING THE ARCHITECTURAL TYPOLOGY PRINCIPLES
OF THE UNION OF F. FELLNER AND G. HELMER FOR THE RAPID RECONSTRUCTION
OF INDUSTRIAL FACILITIES IN UKRAINE AFTER THE WAR WITH RUSSIA**

© *Ivanov-Kostetsky S., Proskuriakov O., Pyndzyn M., 2022*

The article highlights the formation principles of architecture of buildings and structures of the union of architects F. Fellner and G. Helmer and, in particular, the types of use which are relevant for the rapid reconstruction of industrial facilities in modern Ukraine after the war with Russia. The most important principles that have been tested over time and could be implemented in the reality of rebuilding the architecture and environment of the destroyed Ukrainian territories are: design taking into account the prospects of the time; predominance of functionality criteria; the use of solutions on the border of functions and, in particular, in the construction of industrial architecture.

Key words: classification of buildings and structures by F. Fellner and G. Helmer; development of principles; recommendations for current types of industrial buildings; post-war design and construction.